

FOTO: SCANPIX

fokus på anhöriga till äldre nr 6 maj 2008

Stöd till anhöriga till äldre med invandrarbakgrund

Bakgrund

I Rosengård, som är en mångkulturell stadsdel i Malmö, har 84 procent av befolkningen utländsk bakgrund. 10 procent av den totala stadsdelsbefolkningen är 65 år eller äldre.

Det är generellt svårt att nå ut till dem som vårdar en anhörig. Särskilt svårt är det att nå anhöriga till äldre invandrare. Tidigare studier visar att få anhöriga till äldre med invandrarbakgrund utnyttjar de stödformer som finns. Det beror antagligen på språksvårigheter, dålig kännedom om vad samhället kan erbjuda samt kulturella olikheter.

Rosengård stadsdel lämnade till Länsstyrelsen en ansökan om stimulansmedel i form av en handlingsplan Utveckling av stöd till anhöriga i Rosengård stadsdel. I oktober 2006 beviljade Länsstyrelsen medel.

Handlingsplanen omfattar två parallella projekt. Det ena kallas Rosengårdsmodellen. Målet med Rosengårdsmodellen är att nå ut till anhöriga med information om olika former av anhörigstöd, på det språk som de behärskar bäst. Det andra projektet fokuserar på anhörigstödsverksamheten på mötesplatsen Seniorum.

Handlingsplanen definierar anhörig som en person som ger stöd och hjälp till en närstående. Den närstående kan vara en släkting eller vän som pga. ålder, sjukdom eller funktionshinder inte längre klarar av vardagen på egen hand.

Målet är att

- arbeta fram en modell för anhörigstöd (Rosengårdsmodellen) som ska vara varaktig och väl integrerad i Vård och omsorgs organisation
- all personal inom Vård och omsorg ska vara engagerade i att identifiera anhöriga

- all personal inom Vård och omsorg ska ha kunskap om de stödformer som finns och kunna hänvisa anhöriga till en anhängvård (kontaktperson)
- få kontakt med alla som vårdar en anhäng i stadsdelen, så att anhängvårdar kan informera dem om stödformerna på det språk som de behärskar bäst
- öppna Seniorum, en mötesplats för äldre, funktionshindrade och anhäng
- anställda inom primärvården och på medborgarkontoret ska sprida information om projekten vidare till anhäng, genom att hänvisa dem till anhängvårdar, anhängstödssamordnare eller mötesplatsen Seniorum
- utveckla samverkan med olika föreningar, organisationer, frivilliga och Region Skåne

I april 2006 anställdes jag som projektledare/anhängsamordnare på heltid och fick i uppdrag att samordna och utveckla arbetet med anhängstöd utifrån handlingsplanen, samt att organisera och utveckla verksamhet på mötesplatsen. Samtidigt bildades en styrgrupp för att säkra projektens varaktighet. Styrgruppen består av chefen för Vård och omsorg, enhetschefer för hemtjänst, hemsjukvård, biståndshandläggare, rehabiliteringsenheten samt planeringssekreterare. Jag har regelbundet träffat styrgruppen för att bland annat informera om arbetet.

Rapporten beskriver den grundläggande uppbyggnaden av anhängstödet, och vilka insatser som genomförts samt vilka resultat man uppnått efter ett års arbete.

Rosengårdsmodellen

Området Rosengård är indelat i fyra geografiska delområden. Vård och omsorgs verksamhetsindelning följer i stort sett samma indelning. Man talar om fyra områden, eller team. I ett team ingår olika yrkesgrupper: enhetschef för hemtjänst och hemtjänstpersonal, arbetsterapeut, sjukgymnast, sjuksköterska samt biståndshandläggare.

Rosengårdsmodellen går ut på att sprida information och kunskap om anhängstöd till anhäng via personalen inom respektive team. Några av de stödformer som anhäng har rätt till är avlösning 12 timmar per månad, anhänggrupper, dagverksamhet, växelvård, hemtjänst och hemsjukvård.

Varje område får en ansvarig anhängvård

Varje område får en områdesansvarig anhängvård, som finns tillgänglig för anhäng. Den områdesansvariga anhängvården ser till att arbetet är konsekvent och pågår kontinuerligt, samt uppmärksammar anhängvårdarnas situation och håller den levande inom verksamheten. Anhängvårdarna har också bildat en pool med anställda som talar de mest förekommande språken. De kallas anhängvårdar med språkkompetens.

Det betyder att anhöriga som inte talar svenska kan få all information på sitt modersmål. För närvarande talar anhörigvårdarna (förutom svenska) följande språk: makedonska/turkiska, arabiska/kurdiska, bosniska/kroatiska/serbiska.

Den områdesansvarige anhörigvårdens uppgift är att vara en lättillgänglig kontakt för anhöriga, erbjuda samtalsstöd, informera om befintliga stödformer samt att vara behjälplig att förmedla kontakter med myndigheter och organisationer om så önskas.

Information om anhörigstöd sprids på olika sätt

Visitkort

Alla anställda, ca 150 personer, har fått information om projektet och genomförandet. Varje gång någon anställd har fått kontakt med en anhörig har den informerat om det stöd som finns och lämnat ett visitkort med anhörigvårdens namn och telefonnummer. De uppmanar också den anhöriga att ta kontakt med anhörigvården för att få ytterligare information, råd och stöd när de behöver det.

Anhöriga till äldre som inte talar svenska har fått ett visitkort med kontaktuppgifter till anhörigvård med språkkompetens, se figur 1.

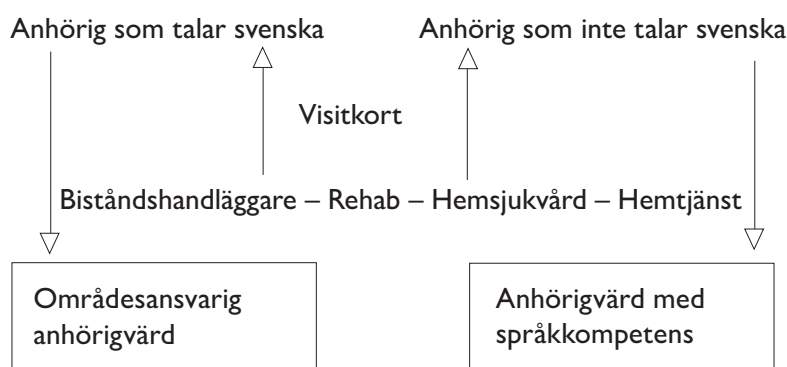

Fig. 1. Anhörigstöd enligt Rosengårdsmodellen

Den som ger en anhörig information och visitkort, ska också dokumentera den anhörigas namn, adress, telefonnummer, det stöd som den anhöriga vill ha eller har fått, och övriga kommentarer på blanketten Behovsinventering av anhörig. Den ifyllda blanketten lämnas sedan till områdesansvarig anhörigvård. Blanketterna utgör ett av underlagen för utvärdering och planering för det fortsatta arbetet med utveckling av anhörigstöd.

Intresseanmälan för anhörigstöd

För att nå ut till anhöriga som Vård och omsorg inte känner till, har vi gjort kortet Intresseanmälan för anhörigstöd som den anhöriga kan fylla i. Kortet finns på arabiska, persiska, turkiska, albanska, engelska och bosniska/kroatiska/serbiska. Det finns att hämta på Rosengårds vårdcen-

traler, medborgarkontoret samt mötesplats Seniorum. Dessutom finns en brevlåda att lägga det ifyllda kortet i. När områdesansvarig anhörigvård har fått kortet, kontaktar den sedan den anhöriga.

Samverkanspartner

Personalen på de två vårdcentralerna i området och medborgarkontoret har fått information om projektet och har kunnat hänvisa anhöriga till anhörigsamordnare eller till Seniorum. Även medlemmar i Sveriges Pensionärsförening Internationell, Herrgårdens kvinnoförening, Internationella arabiska kvinnoföreningen, Internationella kvinnonätverket och Sana kvinnoförening har blivit informerade om projektet. De har också spridit informationen vidare.

Under arbetet med att sprida information och kunskap om anhörigstöd till anhöriga, har vi också drivit anhörigstödsverksamheten på mötesplatsen Seniorum.

Resultat efter ett års arbete med Rosengårdsmodellen

Under det första projektåret har anställda inom Vård och omsorg, primärvården, medborgarkontoret och projektets samverkanspartner (se ovan) spridit informationen om anhörigstöd. Arbetet med anhörigstöd i Rosengård har även uppmärksammats i medier som lokala tidningar och radio.

Visitkort

Anställda inom Vård och omsorg har informerat om anhörigstöd och lämnat ut anhörigvårdens visitkort till 53 anhöriga under år 2007. I uppföljningssamtal har det visat sig att berörda anhöriga har fått visitkort, men personalen har inte fyllt i blanketten Behovsinventering av anhörig.

Uppskattningsvis har ca 150 anhöriga fått information om anhörigstöd.

Intresseanmälan för anhörigstöd

Under samma period har ingen intresseanmälan för anhörigstöd lämnats in i någon av brevlådorna.

Kontakt med områdesansvarig anhörigvård och anhörigvård med språkkompetens

Anhöriga har kontaktat anhörigvårdarna färre än tio gånger totalt.

Olika former av stöd

Antalet anhöriga som utnyttjar stöd, som avlösning i hemmet, dagverksamhet, hemtjänst, anhöriggrupper samt ledsagarservice, är generellt oförändrat. Däremot har efterfrågan ökat på en korttidsboendeplats under juni till augusti, jämfört med året innan.

Analys av resultat

Trots ett års intensivt arbete med att nå ut med information om anhörigstöd på det språk som anhöriga behärskar bäst, är efterfrågan på anhörigstöd oförändrad. Vem har vi nått ut till och vad har de anhöriga för behov? Om resultatet beror på att stödformerna inte motsvarar de anhörigas behov, är det viktigt att ta reda på vad de egentligen behöver.

Vi har gjort en sammanställning av vad de anhöriga behöver, i synnerhet anhöriga till äldre invandrare. I sammanställningen ingår 53 inlämnade Behovsinventering av anhörig-blanketter och 11 djupintervjuer med anhörigvårdare.

Med anhörigvårdare menas här en person som dagligen vårdar en närstående person. Anhörigvårdarna kommer i den här sammanställningen från Makedonien, Serbien, Bosnien och Hercegovina, Portugal, Somalia, Libanon, Vietnam, Irak, Danmark och Sverige.

Efter att vi bearbetat blanketterna och intervjuerna gjorde vi en sammanställning av vilka anhöriga som behöver stöd i olika situationer.

1. Anhöriga till personer som bor i särskilda boendeformer

Att lämna en anhörig till ett särskilt boende upplever de flesta anhörigvårdare som ett svek mot den som man har lovat att älska och ta hand om i nöd och lust. Dessa anhöriga behöver stöd, förståelse och gott bemötande från personalen på boendet.

2. Anhöriga som har tillgång till hemtjänst, växelvårdsplats eller plats på dagverksamhet flera gånger i veckan

Dessa anhörigvårdare befinner sig i en svår känslomässig situation. De har svårt att fatta beslut om att lämna ifrån sig omvårdnadsansvaret till någon annan. De behöver individuella samtal, eller samtal i grupp där en professionell hjälpare är med.

3. Anhöriga som får begränsad hjälp från hemtjänst, hemsjukvård eller rehabilitering

Dessa anhöriga upplever inte sin roll som speciellt krävande. Den de stödjer och hjälper klarar sig i stort sätt självständigt, men behöver psykosocialt stöd. De äldre lider ofta av en psykisk sjukdom som depression, ångest eller oro. Dessa anhöriga värdesätter mötesplatsen Seniorum, där ett brett utbud av olika aktiviteter finns för den de stödjer.

4. Anhöriga som vill få hjälp från äldreomsorgen men väljer att tacka nej av olika skäl

a. Anhöriga kan tacka nej av relationsrelaterade anledningar, till exempel på grund av åsikter hos barn, make eller maka, andra släktingar eller tradition och kultur. Dessa anhöriga vill ha råd och stöd. Det är ofta den äldres önskemål och vilja som styr hur de anhöriga hanterar situationen. ”Min pappa vill att jag ska fortsätta ta hand om honom ... ingen annan ska göra det ...”

b. Anhöriga kan tacka nej av ekonomiska skäl. En del anhöriga anser att det är dyrt att ha den de vårdar på exempelvis växelvård under en kort tid.

c. Anhöriga kan tacka nej för att de är missnöjda med kvaliteten inom Vård och omsorg.

5. Anhöriga som behöver stöd och hjälp som äldreomsorgen inte kan erbjuda i dag

I denna grupp ingår anhöriga som till exempel vill ha ett bättre samarbete mellan kommun och primärvård. Dessa anhöriga skulle uppskatta att ha tillgång till läkare när de känner sig otrygga i sin roll som behandlare, och de skulle också vilja ha ett samarbete med till exempel försäkringskassa, skola samt sin egen arbetsgivare. Det kan handla om att den anhöriga behöver ett intyg för en utebliven arbetsdag eller skoldag när man vårdat en anhörig. Många anhöriga har uttryckt en önskan om att ha en "sällskapsperson" till den de stödjer och hjälper.

6. Anhöriga som inte vill ha stöd eller hjälp av äldreomsorgen

Det kan till exempel bero på att dessa anhöriga trivs i sin roll som anhörigvårdare.

Seniorum – en mötesplats för äldre, funktionshindrade och anhöriga

I oktober 2006 öppnades mötesplats Seniorum för äldre, funktionshindrade och anhöriga. Seniorum har sedan dess drivits utifrån total quality management-principerna (TQM). TQM ligger till grund för ett systematiskt förbättringsarbete utifrån äldre och anhörigas behov och förväntningar. Målet är att engagera all personal i organisationen i förbättringsarbetet.

På mötesplatsen har anhöriga och äldre fått möjlighet att träffas och umgås med andra. De kan också delta i en rad olika aktiviteter. Verksamheten på Seniorum är uppdelad i fyra huvudinriktningar:

1. aktiviteter
2. kultur och hälsa
3. informationsträffar och indirekt uppsökande verksamhet
4. informationscenter för icke svensktalande personer.

Seniorum anordnar aktiviteter varje dag, som är schemalagda en månad i taget. Mötesplatsen har öppet måndag till fredag 9.00–16.00. Anhöriga och den de vårdar kan vistas på Seniorum och delta i aktiviteterna antingen tillsammans eller var och en för sig.

Tillsammans med värdinnan och efter besökarnas önskemål, har jag ansvarat för planering av aktiviteter. Aktiviteterna syftar till att förebygga ohälsa, öka välbefinnande och bryta social isolering. För att förebygga risker för fallskador i det egna hemmet har Fixar-Jan anställts och hans kontor finns på mötesplatsen.

Ett antal kvinnor som talar arabiska, somaliska och persiska fanns på mötesplatsen under fyra dagar i veckan under år 2007. Jag var mentor för dessa kvinnor. De tolkade åt besökare som endast talade något av dessa ovannämnda språk. Seniorums värdinna behärskar också, förutom svenska, även makedonska och serbiska.

Detta har vi hittills genomfört på Seniorum

I genomsnitt besöks mötesplatsen av 180 personer per vecka. Två tredjedelar av besökarna är anhöriga eller den de vårdar. De har sitt ursprung i Sverige, Bosnien och Hercegovina, Makedonien, Serbien, Kroatien, Irak, Libanon, Polen, Ungern, Tyskland, Island, Danmark och Portugal. Både kvinnor och män finns representerade bland besökarna. Anhöriga kommer till mötesplatsen både med och utan den de hjälper, och det är också ganska vanligt att äldre kommer utan sina anhöriga. Inget bistånd behövs för att vistas och delta i aktiviteterna.

Besökarna väljer själva vilka aktiviteter de vill delta i. Några exempel på aktiviteter är sittgymnastik, kastspel, promenader, aktiv avspänning, filmvisning och bingo.

Tema- och utbildningstillfällen

Seniorum anordnar utbildningar en gång i veckan, där mötesplatsens samverkanspartner håller i föreläsningar. Sammanlagt har Seniorum hållit över 40 temaföreläsningar, som bland annat handlat om äldre och fysisk aktivitet, brottsoffersstöd, äldre och mat, astma, säkrare seniorer med fallprevention, förtroendenämnden, sömnbesvär, brandskydd, julen och andra glädjeämnen, utemiljö, diabetes, seniorboende, depression, oro och ångest, äldre och läkemedel, fotvård, må bra i magen, sorgebearbetning, inkontinens, KOL, demens, artros, syn, information från polisen, hemförsäkring och sparande, feng shui, hjälpmedel, och smärta och smärtbehandling.

Kultur och hälsa

Med kulturens hjälp vill vi genom Seniorum öka välbefinnande och förebygga ohälsa hos anhöriga och den äldre. Studieförbundet Vuxenskolan har stått för musikunderhållning samt initierat en rad olika studiecirkel såsom en målarkurs, Det gamla Malmö och Magisk musikresa. Många deltagare har uppskattat teaterbesök, modevisning och provsmakning av mat från olika länder.

Informationscenter för personer som inte talar svenska

En av mötesplatsens huvudinriktningar har varit att stödja och hjälpa anhöriga som inte talar svenska. Att reparera eller återlämna hjälpmedel, att lära sig beställa färdtjänst eller översätta brev från olika myndigheter är några av insatserna som personalen på mötesplatsen har hjälpt till med.

Samtalsgrupp

På Seniorum har man också startat en samtalsgrupp där språket är den gemensamma nämnaren. Gruppen består av ca 12 män från forna Jugoslavien, varav några är anhängsvårdare. De har träffats regelbundet för att umgås och samtala. Gruppen är självgående men vid behov har de vänt sig direkt till anhängsamordnaren för information.

Svenskundervisning

Mötesplatsen har också anordnat svenskundervisning för anhänga och den de stödjer med hjälp av Sveriges Pensionärsförening Internationell, en gång i veckan.

Rehabilitering som stödform

Anhänga till framförallt strokedrabbade personer har efterfrågat rehabilitering på mötesplatsen. Några deltagare har fått tillgång till viss rehabilitering två gånger i veckan. En kommunanställd sjukgymnast har genomfört rehabiliteringsinsatserna på mötesplatsen, och träning har förekommit både individuellt och i grupp. Under tiden den äldre varit på mötesplatsen för träning har anhänga haft tid för sig själva. Sådan avlösning har både anhänga och den de vårdar uppskattat mycket. Rehabiliteringens mål har uppnåtts genom det goda samarbetet mellan primärvård och kommunanställda.

Framtida arbete

Under år 2008 kommer anställda inom särskilt boende att få information och på så sätt få inblick i anhängas situation. Anställda inom Vård och omsorg ska under året fortsätta att sprida information om anhängstöd och lämna ut anhängsvårdarnas visitkort till berörda anhänga.

Istället för att hänvisa anhänga till en områdesansvarig anhängsvård kommer anhänga att få vända sig till anhängsamordnaren eller värdinnan på Seniorum för ytterligare information. Värdinnan på mötesplatsen har varit den person som anhänga har vänt sig till när de velat ha samtalsstöd. Hon kommer även i fortsättningen att vara anhängsvård och en tillgänglig kontakt för anhänga.

Anhängsvårdar med språkkompetens fortsätter med sitt uppdrag som tidigare. Korten Intresseanmälan för anhängstöd kommer inte längre att användas.

Mötesplatsen fortsätter med sin anhängstödsverksamhet, med målet att tillgodose flera anhängas behov.

Sammanfattning

Att nå ut till anhänga som vårdar en anhäng, i synnerhet anhänga till äldre invandrare, har visat sig vara svårt i hela landet. Under ett år med start oktober år 2006 har Vård och omsorg bedrivit ett offensivt informationsarbete för att nå ut med information om anhängstöd till berörda i stadsdelen. Anställda inom Vård och omsorg har spridit informationen

via en kontaktperson, och på det språk som de anhöriga behärskar bäst. Även anställda på de två vårdcentralerna, medborgarkontoret samt medlemmar i olika föreningar, grupper och organisationer har engagerat sig i projektet.

Trots det intensiva ettåriga informationsarbetet har efterfrågan på de befintliga anhörigstödsformerna varit oförändrad. De stödformer som funnits tillgängliga är till exempel 12 timmars avgiftsfri avlösning per månad, korttidsboende, hemtjänst, hemsjukvård samt anhöriggrupper.

Jag har analyserat projektets resultat och sammanställt anhörigas behov, förväntningar och önskemål. Resultatet visar att anhöriga har god kännedom om stödformerna. Det visar också att anhörigas behov är individrelaterade vilket innebär att behoven kan skilja sig mycket åt. Det är viktigt att sträva efter en ständig kvalitetssäkring inom äldreomsorgen, och kontinuerligt utvärdera verksamheten, för att anhörigstödet ska fungera så bra som möjligt. Stödet ska vara individuellt anpassat utifrån varje enskild anhörigs behov. De anhöriga efterfrågar nytänkande, kontinuitet och flexibilitet inom äldreomsorgen.

Många anhöriga har uppskattat anhörigstödsverksamhet på mötesplatsen Seniorum. Gott bemötande, tillgänglighet och brett utbud av olika aktiviteter som är anpassade efter besökarnas önskemål har upplevts som positivt av både anhöriga och den de stödjer. Många anhöriga värdesätter också avlastning genom att den äldre vistas på mötesplatsen och får sina sociala behov tillgodosedda .

Arbetet med utveckling av anhörigstöd fortsätter under år 2008. Målet är att tillgodose de anhörigas individuella behov.

Aleksandra Cavic

Anhörigstödssamordnare

Tel. 0768 82 06 10

Aleksandra.cavic@malmo.se

Artiklarna i projektet "Anhöriga till äldre i vård och omsorg" är skrivna av utomstående experter. Frågor om sakinnehållet i texterna ställs till respektive författare.